

E sufletul aici, între noi

Ileana Mălăncioiu este o poetă inconfundabilă, nesupusă modelor sau variațiilor de umoare a cenzurii, una din cele mai puternice personalități din întreaga literatură română.

Nicolae Manolescu

Toamna este anotimpul perfect pentru citirea și recitirea cărților Ilenei Mălăncioiu, pentru care viața se anunță a fi gravă și dramatică de la prima carte (*Pasărea tăiată*, 1967) și până la cele mai recente poezii date publicării: *Din nou sufletele noastre puse pe două talgere/ În balans și numai limba cântarului/ Știe că sunt egale. Moartea atârnă cât viața...*

După cum vă dați bine seama, de data aceasta nu ne vom amăgi cu jocuri literare, nu vom putea fi, la o adică, superficiali sau ironici, fiindcă intră-n scenă o adevărată tragediană, ale cărei cuvinte taie în carne vie și lasă urme adânci. Poeta, cu ținută solemnă și spirit justițiar, numită pe drept de criticul Alex Ștefănescu o „Antigonă a românilor”, are grijă să ne strecoare aproape-n fiecare vers câte-un gând despre umila noastră condiție de muritori, asemenea vechilor egipteni, care țineau tot timpul la vedere o statuie a morții. Și nu face acest lucru fiindcă i-ar plăcea să ne chinuie sau fiindcă ar disprețui viața, ci dimpotrivă, pentru a-i mări prețul, odată ce aceasta ni se dă într-un singur exemplar.

Ileana Mălăncioiu nu își propune să ne impresioneze cu versuri calofilice, ea ține neapărat să ne comunice ceva esențial, ceva care mereu ne scapă din varii motive. Și fiindcă lucrurile importante se spun cu mare emoție, cu vocea tremurândă chiar, poezia ei va fi ca un plâns continuu, în consonanță cu cel bacovian: *Nu mă cunosc decât atunci când plâng/ Ștergându-mi lacrimile pe furis.*

Poate că această viziune tragică asupra existenței vine și din formația sau, mai exact, din vocația filosofică a poetei, care nu-i permite din principiu să jongleze aiurea cu conceptele, fără a le pune în ordine. Pentru ea nu atât jocul dă plenitudine și sens vieții, ci ritualul, care pune în valoare orice act al iubirii sau al morții. Imaginile poetice vor fi de multe ori înfloritoare, descriind cu amănunte șocante fie scena unui bou

înjunghiat, fie obiceiul spălării oaselor unui mort după șapte ani de la înmormântare: *Nimeni nu le-a mai plâns în ziua aceea/ nimeni nu s-a gândit să le mai sărute,/ au fost spălate și așezate în cutii/ ca niște simple bijuterii.*

Se poate spune că Ileana Mălăncioiu e una dintre cele mai curajoase poete, care are o inepuizabilă capacitate și forță sufletească de a explora la maximum tenebrosul, terifiantul, morbidul. Nu a renunțat la acest lucru chiar și în cele mai cumplite momente din viața ei, când și-a pierdut iubita soră, răpusă de o boală incurabilă la numai 33 de ani. *Sora mea de dincolo*, volum apărut în 1980, este ca un bocet prelung ce mărturisește marea durere a pierderii omului drag. Versurile de-o concretețe izbitoare, scrise de-a dreptul cu sânge, anunță la început apropierea de sfârșitul iminent, apoi moartea, apoi suferința de după... Iată cum se instaurează pe nesimțite resemnarea: *Întâi n-am putut să cred că erai acolo,/ pe urmă n-am vrut să cred că numele bolii era cel bănuit,/ pe urmă m-am mulțumit să sper că abia începuse,/ pe urmă am sperat că vei fi totuși un caz fericit./ În cele din urmă a trebuit să accept/ ceea ce nu credeam c-am să pot accepta,/ numai timpul care aproape că se oprise/ nu-l mai puteam îndura.*

După o asemenea crudă și sfâșietoare experiență, deloc literară, viața îți apare în cu totul altă lumină. Nu mai poți trișa cu ideea morții, nu-ți mai permiți să arunci cuvintele în van, căci ai intrat pentru totdeauna în lumea marilor pătimiți: *în patruzeci de ani n-am învățat/ cât am învățat în cele patruzeci de zile/ când nu mai aveam nevoie de nicio învățătură.*

Poezia, de acum înainte va servi pentru Ileana Mălăncioiu un amvon, de unde își va ține predicile despre cruda și necruțătoarea moarte. Și chiar dacă va schimba ușor tema, atenționându-ne asupra unei crime care se întâmplă alături de noi sau trezindu-ne dorința de a urmări pur și simplu un peisaj, nestințgheți de nicio grijă, oricum vom auzi de departe acel clinchet inconfundabil al ultimului sunet.

La fel de puternic sau poate chiar mai puternic decât sentimentul morții e cel al iubirii, și așa cum poeta știe că niciun bărbat în carne și oase nu poate răspunde cu aceeași intensitate sentimentelor unei femei, ea își va proiecta de la bun început dragostea către un mire mort și etern, veghindu-i fără jenă

trupul gol și spălându-i oasele frânte. *Către Ieronim* (1970) își îndreaptă ea toată atenția și afecțiunea, cu care va împărtăși o dragoste imposibilă, dar trăită imaginar până la capăt, unde se pierd toate simțurile și contururile: *Era o noapte albă, doamne, ce noapte era/ Și cât de frică mi-a fost că stam singură cu Ieronim/ Și trupul lui era astfel luminat/ Că prin el se vedeau toate oasele frânte*. Orice mică atingere este egală cu moartea, pentru că o mare iubire se poate întâmpla numai atunci când domnișoara mireasă merge în carul de nuntă singură, iar mirele rămâne un sfânt.

Poate că prin acest act insolit de trăire – mistică – a iubirii poeta și-a dorit să salveze o sensibilitate

artistică de la inevitabilele și epuizantele eșecuri în dragoste, aducătoare de regrete și deziluzii. Or, în poezie nu ai voie să te cramponezi de lucruri mărunte și de iubiți nedemni, căci trebuie să mergi mai departe, până la *Ardere de tot* (1992), așa cum a făcut Ileana Mălăncioiu. Numai astfel te vei putea bucura sincer de viață, dimpreună cu toți viii și cu toate sufletele desprinse de trup: *Soare, când nu credeam că o să mai fie,/ O zi senină, un suflet senin,/ Două suflete care s-au întâlnit la răscruce/ Și stau liniștite la soare*.

Haideți să le urmărim și să le admirăm în liniște, căci acestea sunt sufletele noastre dornice de lumină.

Rugă

Nu știusese că te pot adormi,
Din greșeală te-am atins, dulcele meu domn,
La capul tău stau acum și plâng
Și frică mi-e că vei muri în somn.

Pământul e ca de cutremur prins,
Sunt singură cu adevărat,
Ca un clopot de argint oasele tale
La miezul nopții bat.

O nimfă se apropie de mine,
Mă rog încet și buimac,
Un semn de trezire pe fruntea ta
Mă învață să fac.

Asemenea ielelor

Ieronim, frică-mi este acum, ce să mă fac,
Ce trebuie să fac, ce se mai poate?
Pe lângă apa unde m-am scaldat
De la naștere și până atunci
Nu trecuse niciun bărbat.

Te-am auzit venind și nu știu cum
Către tine am fugit fără să vreau,
Nu am știut ce frică o să-mi fie
De moartea ta când mă vei întâlni
În crucea nopții, pe câmpie.

Acuma neclintit rămâi și strig,
Doamne, de ce nu ai făcut atunci
Să vină cineva să-i dea de veste
Să se apropie cu ochii-nchiși
Că trupul meu asemenea ielelor este?

În creierul meu

În creierul meu sta muntele spre care priveam,
Răsturnat, chirchit, îngropat,
Să aibă loc tot, să-l iau cu mine,
În ziua în care-am plecat.

Ce e în creierul tău, am fost întrebată,
Un munte, am răspuns cu seninătate,
Și m-au luat și m-au dus cu munte cu tot
Și mă sprijineam în tăcere de stâncile luminate.

Dar ei au scos tot muntele piatră cu piatră
Și s-au mai uitat o vreme în capul meu proaspăt tuns
Ca într-un ou foarte limpede
Și li s-a părut și mai de nepătruns.

Nu pot să mă plâng

Nu pot să mă plâng de foame,
Hrana mea din ceruri vine,
Dar mi-e teamă pentru zeul
Ce se va hrăni cu mine.

Sunt prea neagră, sunt prea tristă,
Jertfa mea poate să-i pară
Și mai slabă decât este,
Și mai rea, și mai amară.

Sângele-ar putea să-l verse
Într-un câmp frumos cu maci,
Carnea ar putea rămâne
Să se-mpartă la săraci.